

Karelia-ammattikorkeakoulu
Sosionomi (AMK)

Sateenkaarinuorten ammatillinen kohtaaminen

Narratiivinen kirjallisuuskatsaus

Roni Heiskanen

Roosa Korhonen

Opinnäytetyö, elokuu 2025

www.karelia.fi

OPINNÄYTETYÖ
Syyskuu 2025
Sosionomikoulutus
Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
+358 13 260 600

Tekijät

Roni Heiskanen ja Roosa Korhonen

Nimeke

Sateenkaarinuorten ammatillinen kohtaaminen – Narratiivinen kirjallisuuskatsaus

Tiivistelmä

Jokaisen asiakkaan kunnioittava ja arvostava kohtaaminen on osa sosionomin perustyötä. Jotta ammattilaisen ja sateenkaarinuoren välinen kunnioittava kohtaaminen onnistuu, vaaditaan ammattilaiselta tietoa ja ymmärrystä sateenkaarevasta moninaisuudesta. Opinnäytetyön tutkimustehtävänä oli selvittää mitä ottaa huomioon sateenkaarinuoria kohdatessa ammatillisesta näkökulmasta.

Opinnäytetyö oli laadullinen opinnäytetyö ja se toteutettiin narratiivisena kirjallisuuskatsauksena. Tutkimuskohteet analysoitiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin keinoin.

Aineistosta nousi esille eri osa-alueita, joita tulee ottaa huomioon sateenkaarinuorten kohtaamisessa. Tärkeimmät havainnot olivat, että ammattilaisella tulee olla aitoa halua kohdata sateenkaarinuoret kunnioittavasti ja arvostavasti. Ammattilaisen osaaminen ja tieto sukupuolen- ja seksuaalisuuden monimuotoisuudesta oli myös olennaista kohtaamisessa. Tuloksena oli myös, että kohtaamista auttaa kyky tunnistaa yhteiskunnan rakenteita ja normeja, jotka voivat vaikuttaa sateenkaareviin nuoriin.

Kieli

suomi

Sivuja 33

Liitteet 2

Liitesivumäärä 3

Asiasanat

sukupuolivähemmistöt, seksuaalivähemmistöt, kohtaaminen, ammatillisuus

THESIS
September 2025
Degree Programme in social services

Tikkarinne 9
FI 80200 JOENSUU
FINLAND
Tel. +350 13 260 600

Authors

Roni Heiskanen and Roosa Korhonen

Title

Encountering Queer Youth Professionally – Narrative literature review

Abstract

Respectful and appreciative encounters with every client are part of the basic work of a Bachelor of Social Services. To have a successful encounter between a professional and queer youth, the professional is required to have knowledge and understanding of LGBTQ+ diversity. The aim of this thesis was to find out what to consider when encountering queer youth professionally.

This thesis is a qualitative study and was conducted as a narrative literature review. The research subjects were analysed using data-based content analysis.

The results showed several different aspects about encountering queer youth professionally. Firstly, a genuine desire to work respectfully with queer youth is important. Also, professionals should have knowledge and competence about the diversity of genders and sexuality. The results also suggest that recognizing the structures of society and different norms that might affect the queer youth is important when encountering them.

Language

Finnish

Pages 33

Appendices 2

Pages of Appendices 3

Keywordsⁱ

encounter, professionalism, gender-minorities, sexual minorities

Sisältö

1	Johdanto	5
2	Sateenkaarinuoret asiakasryhmänä.....	6
2.1	Nuoruus elämänvaiheena	6
2.2	Sateenkaareva nuoruus.....	7
3	Ammatillinen kohtaaminen	8
3.1	Sosionomin ammatillisuus	8
3.2	Kohtaaminen ja vuorovaikutus	9
4	Yhteiskunta sateenkaarevasta näkökulmasta.....	10
4.1	Syrjimättömyys ja seksuaalioikeudet	10
4.2	Ilmiöt ja rakenteet	10
5	Aikaisemmat tutkimukset ja opinnäytetyöt	11
6	Opinnäytetyön tehtävä ja tutkimuskysymykset	13
7	Menetelmälliset valinnat.....	13
7.1	Laadullinen opinnäytetyö	13
7.2	Kirjallisuuskatsaus	14
7.3	Aineiston haku ja valinta	15
7.4	Aineiston analyysi	17
8	Tulokset	21
8.1	Sateenkaarinuoren kohtaaminen	21
8.2	Ammattilaisen osaaminen.....	24
9	Pohdinta.....	26
9.1	Johtopäätökset	26
9.2	Luotettavuus ja eettisyys	28
9.3	Ammatillinen kasvu	29
9.4	Jatkokehitettävyys ja jatkotutkimusideat	30
	Lähteet.....	31

Liitteet

- Liite 1 Taulukko valituista aineistoista.
Liite 2 Tiedonhakuprosessi.

1 Johdanto

Sateenkaarinuorten kohtaaminen aiheena on yhteiskunnallisesti hyvin ajankohtainen. Seksuaalivähemmistöistä puhutaan avoimemmin kuin koskaan, mutta samaan aikaan on liikkeellä yhteiskunnallisia voimia, jotka yrittävät ajaa alas heidän näkyvyyttään ja oikeuksiaan. Sosionomien työ perustuu monenlaisten asiakkaiden tukemiseen ja auttamiseen, ja sateenkaarevat asiakkaat ovat osa tätä kirjavaa asiakaskuntaa. Jokainen asiakas tulee kohdata arvostavasti ja kunnioittavasti, ja siksi sosionomin koulutuksessa sekä ammatillisessa osaamisessa on oltava tietoa sateenkaarevasta moninaisuudesta. Lisäksi mielestämme on tärkeää, että vähemmistöjä tuodaan esille tutkimusten kautta ja heidän todellisuuttaan tehdään näkyväksi.

Tarkoituksenamme oli tehdä kirjallisuuskatsaus valitsemastamme aiheesta. Opinnäytetyön aikana etsimme tutkimustietoa aiheesta ja toimme esille sen, mitä aiheesta tiedetään. Aineiston analyysiin käytimme aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Rajasimme aiheemme sateenkaarinuoriin, sillä oma kokemuksemme ja tietämyksemme painottuu nuorten kanssa työskentelyyn. Tutkimustehtävämme oli siis selvittää, mitä ottaa huomioon sateenkaarinuoria kohdatessa ammatillisesta näkökulmasta.

Opinnäytetyömme sisältää tietoperustan, jossa avaamme keskeisiä käsitteitä kuten ammatillisen kohtaamisen, nuoruuden ja sateenkaarevuuden avaamisen, sekä tietoa tasa-arvosta ja seksuaalioikeuksista. Tietoperustan jälkeen kävimme läpi aiemmin tehtyjä tutkimuksia ja opinnäytetöitä.

Tutkimusmenetelmä osiossa avasimme myös aineistonhakuprosessin ja valikoituneen aineiston. Esittelyn jälkeen avasimme tulokset, joita aineistosta löytyi. Lopuksi kokosimme johtopäätökset, joissa tulokset ja tietoperusta yhdistyvät. Avaamme myös opinnäytetyömme luotettavuutta ja eettisyyttä sekä pohdimme hyödynnettävyyttä sekä jatkokehitysmahdollisuuksia.

2 Sateenkaarinuoret asiakasryhmänä

2.1 Nuoruus elämänvaiheena

Nuoruus on itsenäistymisen, minuuden muodostumisen ja vanhemmista irtaantumisen aikaa. Keholliset, psyykkiset ja sosiaaliset muutokset sekä yhteiskunnan odotukset ovat osa nuoruutta. (Taavetti, Alanko, Hästbacka, Lehtonen & Palojärvi 2020, 31.) Nuoruus sijoittuu tyypillisesti 13–25 ikävuosien kohdalle (Kiuru 2023, 182–183). Taavetti ym. (2020, 31) puolestaan kuvailevat, ettei rajoja nuoruuden alkamiseen ja loppumiseen voida asettaa, koska se on aina kytköksissä lapsuuden ja aikuisuuden käsitteisiin sekä aikaan ja paikkaan.

Nuoruuden aikana ihminen siirtyy lapsuudesta aikuisuuteen ja kehittyy niin fyysisesti kuin psyykkisesti. Nuoruuden alkuun sijoittuva murrosikä - jonka aikana tapahtuu suurimmat fyysiset muutokset - voi alkaa jo noin kahdeksanvuotiaana. Oman identiteetin muodostuminen on tärkeä osa nuoruutta, johon kuuluu käsitys itsestään, arvot, valinnat sekä tavoitteet. Ystäväpiirin mallintaminen ja tärkeys korostuu nuoruudessa, mutta omat vanhemmat pysyvät silti tärkeinä esikuvina. (Kiuru 2023, 182–183.) Myös romanttisten sekä seksuaalisten suhteiden aloittaminen on osa nuoruuden sosiaalisten suhteiden muutosta (Kiuru 2023, 192).

Identiteetin eri osa-alueet painottuvat nuoruudessa: koulutukseen ja ammattiin liittyvä identiteetti, omaan sukupuoleen ja etnisyyteen liittyvä identiteetti sekä läheisiin ihmissuhteisiin liittyvä identiteetti. Eri identiteetit voivat kehittyä ja vahvistua eri aikaisesti, esimerkiksi koulutukseen liittyvä identiteetti voi olla nuorella vahvistunut, mutta sukupuoleen liittyvä identiteetti voi olla jäsentymätön. Nuorten sukupuoli-identiteettien monimuotoisuus on noussut esille aiheena näkyvämmiin. Esimerkiksi lähetteet sukupuoli-identiteetin tutkimuksiin, joissa toiveena on sukupuolen korjaus, ovat lisääntyneet viime vuosikymmenen aikana. Erityisen tärkeänä vahvistavana tekijänä identiteetin kannalta pidetään hyviä perhesuhteita ja ystävyysuhteita. Nykyään sosiaalista mediaa pidetään nuorten kasvuympäristönä, ja olisikin hyvä olla tietoinen siitä,

millaista vuorovaikutusta nuorilla on sosiaalisessa mediassa. Nuoren identiteetin rakentumista edistäviä tekijöitä on esimerkiksi hyvät tunnetaidot, refleктоiminen ja identiteettityöskentely eli esimerkiksi omien arvojen, toimintatapojen tai ajattelutapojen käsitteleminen. (Karvonen, Karukivi, Kaltiala & Kronström 2023. 1264–1267.)

2.2 Sateenkaareva nuoruus

Sateenkaari-ihminen on seksuaalisuutensa tai sukupuoli-identiteettinsä, sukupuolen määrittelynsä tai sukupuolen ilmaisunsa myötä osa seksuaalivähemmistöä (Lahti, Aarnio, Moring & Kerppola 2020, 330). Sateenkaarinuori on käsitteenä kaksipuoleinen: se antaa mahdollisuuden nuorelle määritellä itseään ilman lokeroitua, mutta toisaalta sen sisälle voi hukkaa monia subjektiivisia kokemuksia käsitteen ollessaan yleistävä. (Taavetti ym. 2020, 33). Sateenkaarevista nuorista puhuttaessa on huomioitava monia aspekteja kuten sukupuoli-identiteetti, seksuaalisuus, asuinpaikka, etnisyys, yhteiskuntaluokka sekä terveydentila. Eri tekijöillä on vaikutus moneen kohtaan nuoren elämässä: uskaltaako nuori ilmaista itseään vapaasti lähipiirissään, löytyykö omalta asuinpaikalta samankaltaista seuraa tai rajoittaako oma uskonnollinen yhteisö nuorta. (Taavetti ym. 2020, 34–35.)

Sateenkaarevassa nuoruudessa on tyypillistä, ettei se etene yleisesti miellettyjen nuoruuden vaiheiden mukaisesti. Pohdinnat omasta seksuaalisuudesta ja sukupuolesta voivat viedä nuorelta aikaa sekä energiaa, jolloin esimerkiksi seurustelu, seksisuhteet ja aikuistuminen saattavat jäädä toissijaisiksi. Toisaalta aikuistuminen sateenkaarevana nuorena voi alkaa liian aikaisin esimerkiksi päätymällä opettajan asemaan puhuttaessa moninaisuuden perusasioista omille läheisilleen. (Taavetti ym. 2020, 32.) Sateenkaarinuoret joutuvat kohtaamaan ennakkoluuloja, potemaan vähemmistöstressiä, eli kokemusta stressistä vähemmistöidentiteetin vuoksi, ja he ovat alttiimpia mielenterveyden sekä sosiaalisten suhteiden haasteille suhteessa muihin nuoriin (Kiuru 2023, 186).

3 Ammatillinen kohtaaminen

3.1 Sosionomin ammatillisuus

Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä (817/2015) 8 §:n mukaan sosionomilla on oikeus toimia laillistettuna sosiaalihuollon ammattihenkilönä. Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä (817/2015) 4 § määrittelee sosiaalihuollon ammattihenkilön ammattieettisiksi velvollisuuksiksi ja ammatillisen toiminnan päämääriksi hyvinvoinnin lisäämisen, syrjäytymisen ehkäisemisen sekä sosiaalisen toimintakyvyn, osallisuuden ja yhdenvertaisuuden edistämisen.

Sosionomikoulutus tarjoaa valmiuden toimia monipuolisissa yhteiskunnallisissa ja sosiaalialan tehtävissä (Raatikainen, Rahikka, Saarnio & Vepsä 2019, 14). Sosionomin ammatilliseen osaamiseen kuuluu eettinen osaaminen, eli ihmisoikeuksien ja eettisten sääntöjen mukaan toimiminen. Lisäksi sosionomin tulee hallita asiakastyö, eli vuorovaikutus asiakkaan kanssa ja luottamuksen muodostaminen. Sosionomin tulisi osata myös toimia sensitiivisesti moninaisuutta tukien. Myös kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen kuuluu sosionomin ydinosaamiseen. (Raatikainen ym. 2019, 20–21).

Sosionomin tutkinnossa keskeisinä teemoina ovat itseohjautuvuus, reflektiivisyys ja kehitys keskeisyys. Näiden teemojen kautta sosionomin ammatillinen osaaminen kytkeytyy ja perustuu vahvasti sosiaalipedagogiikkaan. Sosiaalipedagogiikassa tavoitteena on tukea ihmisen muodostumista itseohjautuvaksi ja kasvavaksi yksilöksi. Tarkoituksena on siis auttaa yksilöä irtautumaan omaa ajatteluaan rajoittavista tekijöistä ja keskittyä yksilön omien tarpeiden tyydyttämiseen, eikä muiden asettamien tavoitteiden täyttämiseen. (Dalmaso & Kuosmanen 2008, 35.) Käytännössä sosionomin sosiaalipedagogista työtä on mahdollistaa asiakasta rakentamaan omanlaista arkea ja siten mahdollistaa hänelle omannäköinen elämä (Dalmaso & Kuosmanen 2008, 42).

3.2 Kohtaaminen ja vuorovaikutus

Vuorovaikutusta ovat suhteet ja kommunikaatio yksilöiden, yhteisöjen, organisaatioiden ja kulttuurien välillä (Mönkkönen 2018, luku 2.1).

Luottamuksen syntymistä asiakkaan ja ammattilaisen välille voidaan pitää edellytyksenä toimivalle vuorovaikutukselle sekä työskentelylle (Kananaja 2017, 186). Lastensuojelun käsikirjassa vuorovaikutuksen merkitys nuoren kanssa korostuu: ”Kohtaa lapsi niin, että hän saa osakseen turvaa ja hellyyttä” ja ” Ole läsnä lapselle. Kuuntele häntä niin, että hän kokee tulevansa ymmärretyksi ja hyväksytyksi.” (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2025.)

Asiakkaan kohtaaminen on inhimillistä vuorovaikutusta, jossa korostuu tasavertaisuus ja asiakaslähtöisyys. Asiakkaan kohtaamisessa vaaditaan osaamista kohdata erilaisuutta sekä haastavia tilanteita eettisesti kestäväällä, ongelmien ratkaisua tukevalla tavalla. Onnistuneesta kohtaamisesta asiakkaalla voi syntyä halu muokata toimintaansa, joka puolestaan mahdollistaa muutoksien teon hänen elämässään. Asiakaskohtaamisessa onnistumiseen tärkeimpänä elementtinä voidaan pitää ammattilaisen dialogista lähestymistapaa. Dialogisuudessa ollaan aidosti kiinnostuneita asiakkaasta sekä annetaan hänen ajatuksilleen tilaa, jolloin yksilön omat näkemykset tulevat kohtaamisessa esiin. (Mönkkönen 2018, luvut 2.1–2.2).

Nuorten kohtaamiseen liittyviä kokemuksia tarkastelevassa tutkimuksessa todettiin, että nuorten kohtaamisessa tulisi huomioida nuorten toiveet, joita ovat muun muassa henkilökohtaiselta tuntuva kohtaaminen, toivon luominen ja lämpö nuorta kohtaan. Kohtaamisen onnistumisen kannalta olennaista oli myös kiireettömyys ja se, että nuori kokisi tulleen kohdatuksi yksilönä, eikä yleisesti esimerkiksi koulun oppilaana. (Pajamäki 2019, 11.) Timo Purjon mukaan kasvattajan roolissa olevan aikuisen on huomioitava nuorta kohdatessa oma asenteensa, koska tahtomattakin molemmat osapuolet vaikuttavat toisiinsa. Aikuisen ja nuoren kohdatessa ammattilaisen on siis hyvä pohtia, minkälaisia esimerkkejä nuorelle tahtoo viestiä ja vaikuttaako siihen esimerkiksi työyhteisön arvot tai omat asenteet. (Purjo 2013.)

4 Yhteiskunta sateenkaarevasta näkökulmasta

4.1 Syrjimättömyys ja seksuaalioikeudet

Suomen perustuslain (1999/731) mukaan ihmisiä ei saa asettaa ilman hyväksyttävää perustetta eriarvioiseen asemaan sukupuolen perusteella. Suomen perustuslain (1999/731) 6 §:n mukaan lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti. Myös yhdenvertaisuuslain (1325/2014) 8 §:n mukaan ketään ei saa syrjiä esimerkiksi seksuaalisen suuntautumisen tai minkään muun henkilöön liittyvän syyn pohjalta.

Seksuaalioikeudet ovat ihmisoikeuksia, jotka tukevat yksilöiden oikeuksia päättää omasta seksuaalisuudestaan. Seksuaalioikeuksien toteutuminen tukee hyvinvointia sekä tasapainoista elämää. Seksuaalisuus on läpi elämän kehittyvä perusominaisuus ja tärkeä osa ihmisyyttä. (Ilmonen ym. 2024, 7.) Kaikilla yksilöillä tulisi toteutua nämä seksuaalioikeudet: oikeus omaan seksuaalisuuteen, oikeus näkyä, oikeus yksityisyyteen, oikeus tietoon seksuaalisuudesta, oikeus suojella itseään ja tulla suojelluksi, oikeus seksuaali- ja lisääntymisterveyspalveluihin sekä oikeus vaikuttaa (Ilmonen ym. 2024, 12). Sateenkaari-ihmisten ihmisoikeuksia sekä seksuaalioikeuksia rikotaan ennakkoluuloisella kohtelulla, avoimesti syrjimällä tai hyväksymättömyydellä. Siksi jokaisen on oltava tietoisia omista tasa-arvoon ja seksuaalisuuteen liittyvistä olettamuksistaan, jotta ei omalla toiminnallaan vahvistaisi ennakkoluuloja ja syrjintää. (Ilmonen ym. 2024, 17–19.)

4.2 Ilmiöt ja rakenteet

Suomessa tapahtuu viharikoksia, jotka kohdistetaan tarkoituksenmukaisesti sateenkaari-ihmisiin. Poliisiammattikorkeakoulun seurannan mukaan sateenkaari-ihmisiin kohdistuneet viharikosepäilyt ovat nousussa. Vuonna 2023 niitä tapahtui 54 % enemmän kuin vuonna 2022. (Rauta 2023.) Seksuaali- ja

sukupuolivähemmistön oikeuksia ajavan ihmisoikeusjärjestö Seta ry:n mukaan suuri osa sateenkaari-ihmisiin kohdistuvista viharikoksista jää piiloon, ja arviolta noin vain kolmasosa ilmoittaa kokemastaan väkivallasta tai syrjinnästä. (Seta ry 2025.)

Vuoden 2019 Kouluterveyskyselyssä todettiin, Suomessa sateenkaarilapsiin ja -nuoriin kohdistuu syrjintää ja kielteisyyttä sekä häirintää. Eri syrjinnän tai väkivallan muotoja, joita nuori voi kohdata, ovat esimerkiksi henkinen- tai fyysinen väkivalta, eheytyshoidot, jossa seksuaalinen suuntautuminen yritetään ”korjata” tai hylkääminen ja kodin ulkopuolelle jättäminen. Esimerkiksi liikuntaharrastuksissa esiintyy huomattavasti enemmän kiusaamista sateenkaarinuoria kohtaan. Muunsukupuolisista noin 70 % oli kokenut kiusaamista harrastuksessa, ja noin 50 % seksuaalivähemmistöihin kuuluvista. Näistä aiheutuu sateenkaareville ihmisille haasteita muun muassa koulunkäynnissä, mielenterveyden tasapainossa pitämisessä, tai arjen hallinnassa. (Jokela ym. 2020 27–28.) Sateenkaarevilla henkilöillä on tutkitusti muuta väestöä enemmän mielenterveydenongelmia (Jaskari & Keski-Rahnukainen 2021). Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin lukeutuvilla nuorilla oli kuitenkin myös voimavaroja; raittius on yhtä yleistä kuin muulla väestöllä, kulttuuriharrastukset ovat yleisiä, ja parisuhteessa on enemmän kokemuksia siitä, että he voivat olla oma itsensä. (Jokela ym. 2020, 3.)

5 Aikaisemmat tutkimukset ja opinnäytetyöt

Sateenkaarinuorten kohtaamisesta on tehty useita opinnäytetöitä, tutkimuksia ja artikkeleita. Opinnäytetyöt sisältävät kirjallisuuskatsauksia, oppaita ja haastatteluita. Moni opinnäytetöistä ei kuitenkaan tarkastele asiaa laajasti ammatillisesta näkökulmasta vaan tietyn työskentely-ympäristön kautta, kuten nuorisotyö tai lastensuojelun sijaishuolto.

Jahnukainen & Ruusunen (2024) ovat kirjoittaneet tutkimuksiin perustuvan ammatillisen artikkelin sukupuoli-identiteettiään pohtivan nuoren tukemisesta

lastensuojelussa. Artikkelissa esitellään virallisiin lähteisiin perustuen keskeisiä käsitteitä, joka helpottaa aiheeseen tutustumista. Tärkeimpiä löydöksiä ovat, että nuorille tulisi antaa tilaa ja tukea pohtia omaa seksuaalisuuttaan. Lisäksi ammattilaisten tulisi artikkelin mukaan tarkastella omia ennakoasenteita ja sitä, miten sukupuolitettua työskentely on omalla työpaikalla. Ammattilaisten tulisi myös muistaa tehdä yhteistyötä nuorten kanssa ja pitää työskentelyssä asenne yhteistyöhön perustuvana.

Tirkkonen ja Korhonen (2025) ovat laatineet toiminnallisessa opinnäytetyössään oppaan sateenkaarinuorten kohtaamiseen nuorisotyössä ja heidän toimeksiantajanansa oli Orimattilan nuorisopalvelut. Oppaan tarkoituksena on auttaa Orimattilan nuorisotyöntekijöitä sateenkaarinuorten kohtaamisessa ja lisätä heidän tietoisuuttaan aiheesta. Opas perustuu sekä suomen- että englanninkielisiin tutkimuksiin, artikkeleihin ja nettisivuihin. Tekijöiden mukaan yksi tärkeimmistä lähteistä oli ihmisoikeusjärjestö Seta ry:n nettisivut. Kirjoittajat päätyivät työssään tulokseen, että ammattilaiset voivat edistää sateenkarinuorten hyvinvointia sekä moninaisuuden huomiointia monin tavoin. Tasavertaisuuden ja sensitiivisyyden huomiointia pidettiin tärkeänä niin kohtamistyössä kuin tilojen suunnittelussa.

Jämsen ja Nurminen (2020) ovat selvittäneet opinnäytetyössään nuorten aikuisten kokemuksia saamastaan seksuaalikasvatuksesta sijaishuollon aikana. Opinnäytetyön toimeksiantajana toimi valtakunnallinen lastensuojelujärjestö Pesäpuu ry. Opinnäytetyö toteutettiin laadullisen tutkimusmenetelmän avulla, aineisto kerättiin puolistrukturoidulla teemahaastattelulla ja otanta tutkimuksessa oli seitsemän haastateltavaa. Saadut tulokset analysointiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä. Tulokset osoittivat, että nuorten saama seksuaalikasvatus sijaishuollossa asuessa on ollut merkittävän vähäistä tai olematonta. Nuoret olivat saaneet seksuaalikasvatusta lähinnä vain ehkäisyyn ja seksuaalielämän aloittamiseen ja he jäivät kaipaamaan kasvatusta esimerkiksi turvataidoista sekä seksuaalisuuden moninaisuudesta. Myös seksuaalisuuden ilmaisuun olisi tulosten mukaan kaivattu enemmän tukea. Aihe linkittyy läheisesti valitsemiimme tutkimuskysymyksiin ja tulokset tukevat

sitä, että aiheesta on hyvä tehdä tutkimuksia meidän valitsemallemme kohderyhmälle.

6 Opinnäytetyön tehtävä ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyömme tutkimustehtävämme oli selvittää, mitä ottaa huomioon sateenkaarinuoria kohdatessa ammatillisesta näkökulmasta.

Tutkimuskysymykset ovat:

1. Miten kohdata sateenkaarinuori ammatillisesti?
2. Minkälainen ammatillinen osaaminen tukee sateenkaarinuoren kohtaamista?

7 Menetelmälliset valinnat

7.1 Laadullinen opinnäytetyö

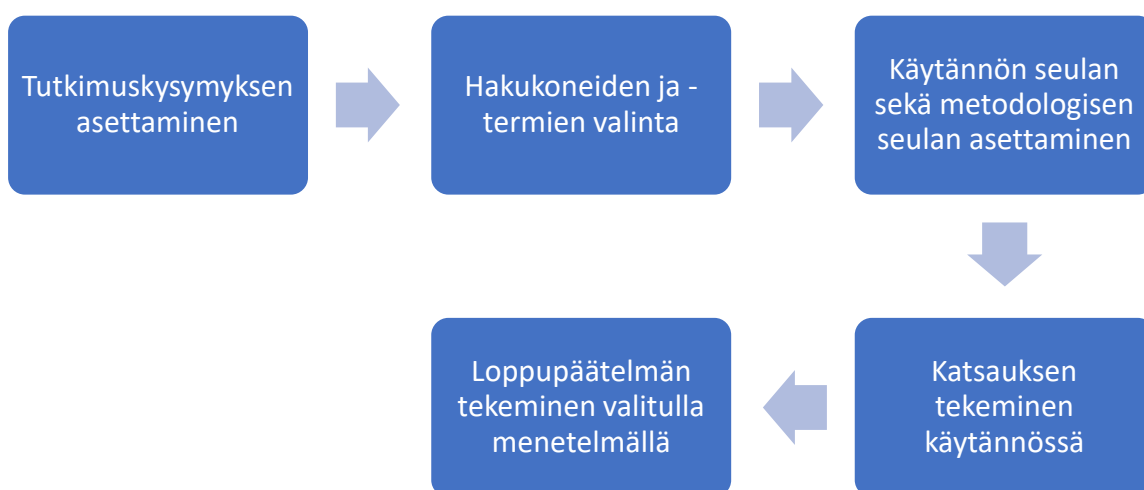
Laadullisen opinnäytetyön tärkeänä päämääränä voidaan pitää tutkimuksen kohteen kokonaisvaltaisempaa ja syvempää ymmärrystä. Aineistot laadullisiin tutkimuksiin hankitaan esimerkiksi haastatteluista, kyselyistä, tekstiaineistoista, arkistoista, elämäkertoista tai havainnoimalla. (Hakala 2024; Tuomi & Sarajärvi 2018, luku 3.) Eri analysointimenetelmillä käydään läpi tutkimusta varten hankittu aineisto, ja niiden avulla saaduilla tuloksilla vastataan tutkimuskysymykseen. Analyysin tavoite on siis tuoda esille sanallinen kuvaus tutkittavasta ilmiöstä (Tuomi & Sarajärvi 2018, luku 4). Pentti Alasuutari (2011, 44) kuvailee prosessia ”arvoituksen ratkaisemiseksi”, jossa johtolankoja ja vihjeitä yhdistelemällä luodaan merkitystulkinta tutkittavasta ilmiöstä.

Laadullinen opinnäytetyö oli mielestämme oikea valinta tähän työhön, sillä tarkoituksenamme oli syventää tietämystämme haluamastamme aiheesta. Tutkimusten ja muiden aineistojen läpikäynti ja tarkempi analysointi oli oikea

tapa saavuttaa tavoitteemme. Laadullisen tutkimuksen tekeminen tarjosi meille vapauksia valitun aiheen mukaisen opinnäytetyön tekemiseen.

7.2 Kirjallisuuskatsaus

Kirjallisuuskatsaus on tutkimusta alkuperäistutkimuksista. Sen prosessiin kuuluu olemassa olevan tiedon tunnistaminen, jonka jälkeen sitä voidaan arvioida, tulkita ja yhdistää kriittisesti tarkastelluksi synteesiksi, eli päätelmäksi. Kuten muidenkin tutkimusten, kirjallisuuskatsauksen tekemistä ohjaa tutkijan asettamat tutkimuskysymykset. Kirjallisuuskatsauksen tavoitteena voi olla esimerkiksi tietoaukkojen löytäminen, uusien tutkimuskysymysten määrittely tai suositusten rakentaminen. Tavallisesti käytettyjä menetelmiä kirjallisuuskatsauksen tekemiseen on neljä: narratiivinen-, integratiivinen-, systemaattinen kirjallisuuskatsaus sekä meta-analyysi. (Vilka 2023, luvut 1.1–

1.2.)

Kuvio 1. Kirjallisuuskatsauksen prosessi Salmista mukaillen (Salminen 2011).

Narratiivinen kirjallisuuskatsaus valitaan, kun halutaan selvittää, mitä aiheesta tiedetään, mitä käsitteitä aiheeseen liittyy ja mitkä ovat niiden keskinäiset suhteet. Kyseinen menetelmä sopii hyvin, jos tavoitteena on yhdistää hajanaista

tietoa kokonaisuudeksi ja muodostaa laaja kokonaiskuva käsiteltävästä aiheesta. Tavoitteena menetelmällä on ilmiön ymmärtäminen, ja sen kuvailu johdonmukaisesti. Aineistoja tutkiessaan tutkija kasvattaa omaa tietämystään ikään kuin kehämäisesti tutustuessaan aiheen eri osa-alueisiin. Tiedonhaun osalta narratiivinen kirjallisuuskatsaus on muita menetelmiä vapaampi, mutta tutkija voi silti toimia systemaattisesti ja läpinäkyvästi. (Vilkkä 2023, luku 1.2.1.)

Valitsimme opinnäytetyöhömmme menetelmäksi narratiivisen kirjallisuuskatsauksen, sillä halusimme muodostaa laajan kokonaiskuvan aiheesta ja tuoda esille millaista tutkimusta aiheesta löytyy. Halusimme syventyä valitsemaamme aiheeseen laajasti ja hankkia tietoa monipuolisista lähteistä. Narratiivinen kirjallisuuskatsaus haastoi meitä myös dokumentoimaan tutkimusprosessista ja varmistamaan, että teimme luotettavaa tutkimusta.

7.3 Aineiston haku ja valinta

Vilkan (2023) mukaan kirjallisuuskatsauksen aineistoksi käytetään pääsääntöisesti vertaisarvioituja tutkimusartikkeleita, mutta myös muita aineistoja on mahdollista käyttää, etenkin narratiivisessa kirjallisuuskatsauksessa. Hän mainitsee sopiviksi aineistoiksi muun muassa: julkisyhteisöjen selvitykset, ammatilliset raportit sekä tieteellisten järjestöjen julkaisut. Lisäksi on mahdollista käyttää niin sanottua harmaata aineistoa, johon kuuluu esimerkiksi väitöskirjat, opinnäytteet ja asiakirjat. Harmaan aineiston kohdalla tulee kiinnittää erityistä huomiota sen laatuun. (Vilkkä 2023, 1.3.)

Aineistoa haetaan tutkimuskysymysten pohjalta, koska löydetyillä aineistoilla on tarkoitus vastata niihin. Itse hakuprosessi alkaa tunnistamalla avainsanat, joiden perusteella luodaan hakukriteerit, eli sisäänotto ja poissulkukriteerit (Taulukko 1). Käytännössä tietoa haetaan eri sähköisistä tietokannoista, kuten Google scholar tai EBSCO. Aineiston hakemisessa on muistettava monipuolisten, mutta tarkkaan harkittujen hakufraasien käyttö. Niistä käsin käydään läpi löydettyjä aineistoja ja valikoidaan tutkimusaineisto, ja ne varmistavat, että valittu aineisto on tutkimuksen kannalta käytettävää. (Vilkkä 2023, 2.1.1–2.1.3.)

Sisäänottokriteerit:	Poissulkukriteerit:
Aineisto on ilmainen.	Aineisto on maksullinen.
Aineisto on julkaistu vuoden 2010 jälkeen tai sen aikana.	Aineisto on julkaistu ennen vuotta 2010.
Aineisto on suomen tai englanninkielinen.	Aineisto on kirjoitettu muulla kielellä kuin suomi tai englantia.
Aineisto vastaa tutkimuskysymykseen.	Aineisto ei vastaa tutkimuskysymykseen.
Aineisto on väitöskirja, tutkimus, tieteellinen artikkeli, tai muu luotettavasta lähteestä saatava artikkeli.	Aineiston sisältö ei perustu millään tavalla tutkittuun tai luotettavaan tietoon.

Taulukko 1. Taulukko sisäänotto- ja poissulkukriteereistä.

Kirjallisuuskatsauksen tekemiseen kuuluu alkuperäistutkimuksien laadun arvioiminen. Arviointi estää esimerkiksi tilanteita, joissa aineisto koostuisi ainoastaan harmaasta kirjallisuudesta ilman perusteluja. Aineiston arviointia tehdään käymällä läpi, miten valitut tutkimukset on tehty, minkälainen aineisto on ollut käytössä ja mitä tuloksia tai johtopäätöksiä niistä on saatu. On hyvä arvioida myös julkaisuvuotta. (Vilka 2023, 3.2.)

Aineistoa haettiin seuraavista hakukoneista: Google Scholar, Finna ja Ebsco. Tukena tiedonhakuun käytimme Karelia Ammattikorkeakoulun kirjaston tiedonhakemisen opasta Etsi ja löydä. Käytetyt hakusanat (liite 2) sekä tarkemmat tiedot käytetyistä aineistoista (liite 1) löytyvät liitteistä. Tiedonhaku lähti käyntiin hyvin ja olimme jo teoreettista viitekehystä tehdessämme löytäneet joitakin tutkimuksia, jotka otimme talteen kirjallisuuskatsausta varten.

Valitsimme alustavasti aineistoja otsikoiden perusteella syvempään tarkasteluun. Monen aineiston kohdalla paljastui, että tutkimus olikin tehty meidän tutkimuskysymyksemme kannalta väärästä näkökulmasta tai se käsittelikin vain määrällisiä aineistoja. Taulukossa 2 on listattu valitut aineistot.

Kirjallisuuskatsaukseen valitut aineistot
Törölä, S. 2022. Koulutuksella kohti sateenkaari inklusiivisempia sosiaali- ja terveystalvveluita.
Laiti, M. 2023. TOWARDS LGBTQ+ INCLUSIVE JUNIOR HIGH SCHOOL NURSING.
Hästbacka, N. & Siren, I. 2019. "Ehkä ne on senkin takia ollu hiljaa" Ammattilaisten valmiudet kohdata sateenkaarinuoria ja huomioida moninaisuutta päihde- ja mielenterveyspalveluissa.
Jehkoi, A. 2024. Sukupuolen moninaisuus. Nuorten hyvinvointi ja kohtaaminen sote-palveluissa.
Toner, J. 2013. Rural Social Workers' Perceptions of Training Needs for Working with LGBTQ-Identified Youth in the Foster Care System
Schofield, G., Cossar, J., Ward, E., Larsson, B. & Belderson, P. 2019. Providing a secure base for LGBTQ young people in foster care: The role of foster carers.
Prince, D., Novak, M., Gillani, B. & Peterson, E. 2022. Sexual and Gender Minority Youth in Foster Care: An Evidence-Based Theoretical Conceptual Model of Disproportionality and Psychological Comorbidities.

Taulukko 2. Kirjallisuuskatsaukseen valitut aineistot.

Luimme valitsemistamme aineistoista läpi tiivistelmät ja silmäilimme ne muuten läpi, ja lopulta löysimme sopivat aineistot, jotka vastasivat tutkimuskysymyksiimme. Valikoitu aineisto (liite 1) pitää sisällään muun muassa väitöskirjan, tieteellisiä artikkeleita, julkisyhteisön julkaisun sekä tutkimusraportin.

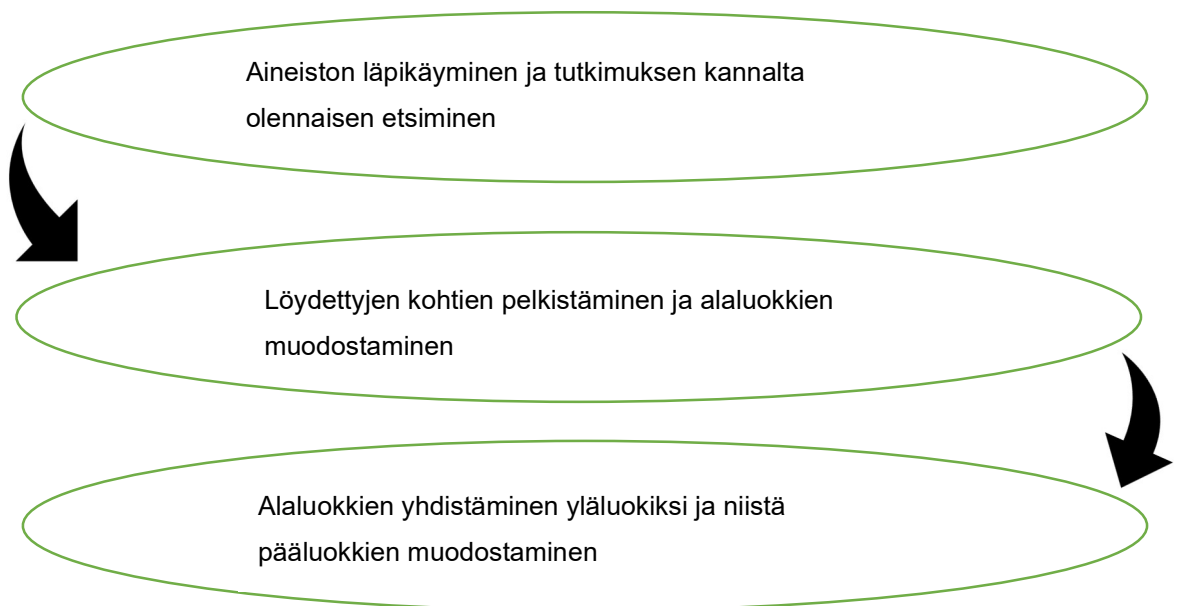
7.4 Aineiston analyysi

Kirjallisuuskatsaukselle on tyypillistä induktiivinen eteneminen eli päätelmät tehdään aineistosta lähtöisin. Sisältöanalyysiä tehdään kirjallisuuskatsauksessa sekä määrällisistä että laadullisista aineistoista. Sisältöanalyysiin kuuluu menetelmällisyys, joka tarkoittaa sitä, että sen tekemisessä edetään systemaattisesti erilaisia kuvioita tai taulukoita luoden. Ne toimivat tiedon jäsentämisen ja analysoinnin keinona. Vilkan (2023) mukaan sisältöanalyysin tekemiseen kuuluu kolme vaihetta: 1. analyysin valmistelu 2. organisointi ja 3.

raportointi. Eli ensin aineisto jäsennetään tutkittavaan muotoon esimerkiksi sen mukaan, mitkä olivat tutkittavat aiheet tai tutkimuksen tavoitteet. Kun havaintoja on kertynyt, etsitään oman tutkimuskysymyksen kannalta olennainen ja tehdään päätelmiä. Lopuksi analyysi tulisi raportoida ja havainnollistaa niin selkeästi, että se on mahdollista toistaa. (Vilkkä 2023, 3.1.)

Aineistolähtöinen sisällönanalyysi on menetelmä, jota käyttämällä voidaan etsiä tutkituista aineistosta olennainen ja linkittää löydökset yhteen.

Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä tutkijan kasaama aineisto ohjaa analyysiä ja sitä tarkastellaan erillisenä teorettisesta viitekehystä. Aineiston analyysi on mahdollista tehdä myös teorialähtöisenä, jossa tutkimuksen taustateoria on tutkimuksen kannalta ohjaavassa roolissa. (Hakala 2024, sisällönanalyysi.)

Kuvio 3. Aineistolähtöinen sisällönanalyysi Hakalaa mukaillen (Hakala 2024, Sisällönanalyysi)

Aloitimme aineiston analysoinnin lukemalla ne läpi, ensin silmäillen ja sitten tarkemmin. Keskityimme aineistoissa etenkin niissä esiteltyihin tuloksiin, keskeisiin löydöksiin tai esiteltyihin toimintamalleihin. Pidimme mielessä tutkimuskysymyksen ja sen perusteella valitsimme aineistoista olennaisen. Kokosimme löydökset omaan Word -tiedostopohjaan. Yhteensä kokosimme

aineistoista tekstikatkelmia noin 15 sivun verran. Ryhmittelimme tutkimusaineiston tutkimuksittain ja merkitsimme sivunumerot, jotta löytäisimme tekstikohdat alkuperäisaineistosta.

Seuraava vaihe oli käydä läpi tutkimusaineisto ja erotella löydöksistä pelkistetyt ilmaukset alaluokkien muodostamista varten. Kävimme läpi tutkimusaineistomme kahteen kertaan, ja muodostimme alaluokat yhdessä, tiivistäen olennaisen alkuperäisilmauksista. Esimerkki alaluokkien muodostamisesta löytyy taulukosta 2.

Alkuperäisilmaus	Alaluokka
Flexibility and sensitive thinking about the young person's mind and behaviour often meant recognizing the additional stigma faced by LGBTQ young people (Schofield ym. 2019, 4).	Seksuaalivähemmistöjen aseman tunnistaminen
Ammattilaisena et voi koskaan ulkopuolelta määritellä nuoren identiteettiä tai tietää hänen kokemuksiaan (Hästbacka, Siren 2019, 118).	Ammattilaisen ennakkoluulottomuus.
Affirming caregiving includes understanding and validating a wide range of sexual orientations (Prince ym. 2022, 10.)	Sukupuolen moninaisuuden ymmärtäminen.

Taulukko 2. Alaluokkien muodostaminen tekstistä.

Alaluokkia muodostui yhteensä noin neljäkymmentä. Tutkimusaineistosta löytyi paljon erilaisia ilmauksia, jotka tarkemman tarkastelun jälkeen käsitteivätkin samaa aihetta eri näkökulmasta. Todellisuudessa alaluokkia ei ollut siis niin montaa. Halusimme kuitenkin kunnioittaa alkuperäistekstejä ja pitää ilmaukset erillisinä toisistaan alaluokkien tasolla, koska yläluokkien yhdistämisessä ne päätyisivät kuitenkin saman otsikon alle. Taulukossa 3 on esimerkki yläluokkien ja pääluokkien muodostumisesta.

Alaluokat	Yläluokat	Pääluokat
Sukupuolen moninaisuuden ymmärtäminen	Sateenkaariosaaminen	Ammattilaisen osaaminen
Sensitiivisyys		
Hyväksyntä		
Reflektointi	Ammattilaisen osaaminen	
Tiedonpuutteen tunnistaminen		
Koulutus		

Taulukko 3. Esimerkki ylä- sekä pääluokkien muodostamisesta.

Muodostimme yhteensä 5 yläluokkaa. Muodostus tapahtui siten, että taulukoimme alaluokat Word pohjaan ja värikoodasimme sieltä toisiaan muistuttavat alaluokat. Sen jälkeen arvioimme, mitä mikäkin alaluokka edusti. Nimettyämme kaikki alaluokat eri yläluokkien alle, muodostimme pääluokat. Yläluokkia löytyi viisi: kohtaaminen, ammattiosaaminen, sateenkaariosaaminen, identiteetin tukeminen ja kohtaamista haittaavat tekijät. Niistä muodostimme pääluokat ammattilaisen osaaminen ja sateenkaarinuoren kohtaaminen (Taulukko 4).

Yläluokat	Pääluokat
Identiteetin tukeminen	Sateenkaarinuoren kohtaaminen
Kohtaaminen	
Kohtaamista haittaavat tekijät	
Ammattilaisen oma toiminta	Ammattilaisen osaaminen
Sateenkaariosaaminen	

Taulukko 4. Pääluokkien muodostus yläluokista

8 Tulokset

8.1 Sateenkaarinuoren kohtaaminen

Ensimmäiseksi pääluokaksi aineistosta nousi sateenkaarinuoren kohtaaminen, joka koostuu kolmesta yläluokasta: identiteetin tukemisesta, kohtaamisesta sekä kohtaamista haittaavista tekijöistä. Identiteetin tukeminen sisältää nuoren itseilmaisun, yksilöllisten tarpeiden sekä sukupuoli-identiteetin tukemisen. Kohtaaminen koostuu luottamuksen rakentamisesta, kunnioittamisesta sekä turvallisen ilmapiirin luomisesta. Kohtaamista haittaavissa tekijöissä kohtaamisen piirteet eivät puolestaan toteudu.

Törölän (2022) mukaan sosiaalipalvelujen ammattilaisen on tarkoitus tukea asiakkaan hyvinvointia, ottaa huomioon yksilölliset tarpeet sekä kohdattava hänet kokonaisvaltaisesti. Seksuaalisuus ja sukupuoli ovat siksi merkittäviä tekijöitä jokaisen asiakkaan kohtaamisessa, koska ne ovat olennainen osa yksilön identiteettiä. (Törölä 2022, 237.) Hästbacka & Siren (2019, 107) kuvailevat tärkeäksi osaksi ammattilaisen työtä nuoren itsemäärittelyn kunnioittamisen ja hänen kokemuksensa ja toiveidensa kuuntelemisen. Hästbackan & Sirenin (2019) mukaan nuoren kuunteleminen ja asioista kysyminen onkin yksi tärkeimmistä elementeistä. Nuorelta on tärkeää kysyä hänen omaa näkemystään omasta sukupuolestaan ja seksuaalisuudestaan, sekä onko hänellä nimeä, jolla hän toivoo itseään kutsuttavan. Itsemäärittelyoikeus antaa myös oikeuden nuorelle olla määrittelemättä itseään tiettyyn lokeroon tai olla nimeämättä itselleen tiettyä identiteettiä. (Hästbacka & Siren 2019, 118.)

“Ammattilaisen tulisi osata luoda avoin ja hyväksyvä ilmapiiri, jossa nuori voi turvallisesti ilmaista omaa identiteettiään ilman pelkoa ennakkoluuloista tai syrjivistä asenteista.” (Jehkoi 2024, 16).

Törölä (2022, 238) painottaa, kuinka ammattilaisen luoma rohkaiseva ilmapiiri kannustaa asiakkaita ilmaisemaan ja pohtimaan sukupuoltaan sekä seksuaalista orientaatiotaan. Tilaa erilaisille kokemuksille Hästbackan ja Sirenin

mukaan (2019) ammattilainen voi luoda sukupuolineutraalisuudella sekä tuomalla esiin useita vaihtoehtoja. Esimerkiksi keskusteltaessa seurustelusta kannattaa heteronormatiiviset oletukset jättää tekemättä, ja muistaa ilmaista kuinka on myös normaalia olla haluamatta kumppania. (Hästbacka & Siren 2019, 177.) Nuoren identiteettiä voi myös tukea tarjoamalla sukupuoli-identiteettiä vahvistavia asioita kuten: nuoren sukupuoli-identiteettiin sopiva vaatetus, sukupuolta affirmoiva sijaishuoltopaikka sekä seksuaalista suuntautumista ja sukupuolta tukeva terapia (Prince, Novak, Gillani & Peterson 2022, 1650). Myös Jehkoin (2024,16) mukaan ammattilaisen on tärkeää tuntea mahdolliset tarjottavat tukipalvelut sekä verkostot, joista nuori voi tarvittaessa saada lisätukea.

Ammattilaiset voivat ottaa sateenkaarinuoret huomioon ennakkoluulottomalla asenteella seksuaalista ja sukupuolista monimuotoisuutta kohtaan. Käytännössä huomioonottaminen tarkoittaa kohtaamista kunnioittavasti, tasa-arvoisesti sekä aidosti. (Laiti 2023, 42). Hästbacka ja Siren (2019) kuvailevat nuoren kunnioittamista ja sensitiivisyyttä työskentelyn peruspilareiksi ja osaksi ammatillisuutta. Heidän tutkimuksensa kuitenkin osoittaa, että tasa-arvoinen kohtaaminen vaatii peruspilareiden lisäksi ammattilaisen tietoisuutta taustalla olevista rakenteista ja kyvykkyyttä niiden kyseenalaistamiseen. (Hästbacka & Siren 2019, 108.) Hästbackan ja Sirenin (2019, 119) mukaan jokaisen ammattilaisen täytyy myös huolehtia, että koko työyhteisö pystyy kunnioittavaan kohtamiseen jokaisen asiakkaan kanssa.

Jehkoin (2024) mukaan turvallisen, arvostavan sekä hyväksyvän ilmapiirin luominen on tärkeä osa luottamussuhteen muodostumista nuoren ja ammattilaisen välille. Turvallisen aikuisen läsnäololla sekä kuulumisen tunteen luomisella voidaan vahvasti tukea sateenkaarinuoren hyvinvointia ja elämänlaatua. (Jehkoi 2024, 14–15.) Schofieldin, Cossarin, Wardin, ja Beldersonin (2019) mukaan luottamuksen rakentuminen edellyttää emotionaalista, käytännöllistä sekä psykologista saatavuutta ammattilaiselta nuorelle. Saatavuus tarkoittaa työskentelysuhteessa avoimen keskustelun mahdollistamista sateenkaarinuoren seksuaali-tai sukupuoli-identiteetistä. (Schofield ym. 2019 375.)

Yksillöllisyyden huomioiminen, sopivan tuen antaminen sekä nuoren oman tahdin mukaan työskenteleminen ovat tärkeitä osia kohtaamisessa (Schofield ym. 2019, 4). Pyyteettömällä hyväksymisellä ammattilainen voi tukea nuoren itsetunnon rakentumista, joka puolestaan auttaa heitä arvostamaan itseään myös vastoinkäymisten keskellä (Schofield ym. 2019, 5). Sateenkaarinuorten hyväksyminen ja heidän itsetuntonsa tukeminen edellyttää ammattilaiselta nuoreen vaikuttavien riskien ymmärtämistä, mutta myös mahdollisuuksien ja nuoren potentiaalin arvostamista. Myös tarjoamalla nuorelle mahdollisuuksia tehdä omia valintoja voi auttaa rakentamaan nuoren uskoa hänen pärjäävyyteensä ja toimijuuteensa. (Schofield ym. 2019, 6.)

“Jos vallitsevat sukupuoli- ja heteronormit ja niihin liittyvät oletukset jäävät tunnistamatta, voi kohtaamiseen muodostua huomaamattomia esteitä.” (Hästbacka & Siren 2019, 107). Konkreettisia esteitä palvelussa Hästbackan ja Sirenin mukaan (2019, 116) voivat olla esimerkiksi nuoren sukupuolen jatkuva väärin määrittely tai vääränlaisen tiedon saanti ammattilaiselta. Hästbackan ja Sirenin (2019) tutkimuksessa ilmenee, kuinka helposti esimerkiksi syrjintä sateenkaarinuoria kohtaan jää tunnistamatta ammattilaisten keskuudessa. Vaikka ennakkoluuloja, kielteisiä asenteita sekä tietämättömyyttä asiakkaita kohtaan tunnistettaisiinkin kollegoissa, moni ammattilainen ei usko sen johtavan syrjivään käyttäytymiseen. Liiallinen uskomus jokaisen kollegan ammatillisuuteen voi siis estää tilanteen todenmukaisen tarkastelemisen. (Hästbacka & Siren 2019, 108.)

”There is a general lack of responsiveness to LGBTQ-identified youth, engendering a lack of trust and consequent discouragement to disclose their status. Workers reported that youth’s disclosures were often met with forms of denial, such as “this gay thing is just because you were sexually abused,” or “this behavior is just because she is so pretty.” (Toner 2013, 9–10.)

Tonerin (2013) tutkimuksessa vastaajat esittivät, että esimerkiksi sijaishuollossa esiintyvät ennakkoluulot johtuvat erilaisuuden pelosta ja vähäisestä tiedosta seksuaalisuuden- ja sukupuolten moninaisuudesta. Vastaajat myös kertoivat, että heidän mukaansa sijaishuoltoperheissä on merkittävää välinpitämättömyyttä sateenkaariasioita kohtaan, sekä vähäiset resurssit

työskennellä sateenkaarinuorten kanssa. (Toner 2013, 8.) Tonerin (2013) tutkimuksessa myös todetaan, että nuorille on sanottu heidän seksuaalisen suuntautumisensa johtuvan esimerkiksi aikaisemmista kaltoinkohteluista. Tämä on esimerkki siitä, kuinka sateenkaarinuoria ei kohdata aidosti, vaan kieltäen heidän kokemansa todellisuuden. Tällainen asenne johtaa luottamuksen murenemiseen ja heikentää sateenkaarinuorten halua kertoa asioistaan. (Toner 2013, 9–10.) Tonerin mukaan (2013) nuorten yrittäessä avautua, heihin ei ole reagoitu hyvin eikä heitä ole tuettu. Huono vastaanotto on johtanut siihen, ettei nuori halua enää puhua asiasta, kun häntä ei ensimmäisellä kerrallakaan kuunneltu. (Toner 2013, 10.)

8.2 Ammatilaisen osaaminen

Aineistosta nousi toiseksi pääluokaksi ammatilaisen osaaminen. Siinä yhdistyvät yläluokat ammatilaisen oma osaaminen sekä sateenkaariosaaminen. Ammatilaisen oma toiminta kattaa työntekijän itsetuntemuksen, osaamisen ja tietouden puutteen tunnistamisen ja reflektoinnin. Jälkimmäinen sisältää muun muassa eri sukupuoli-identiteettien hyväksymisen, sensitiivisyyden, sukupuolineutraaliuden ja tasa-arvoisuuden.

Aineiston mukaan työntekijän omalla toiminnalla on vaikutusta sateenkaarinuorten kohtaamisessa. Kohtaamisen ja sateenkaarinuorten ymmärtämisen kannalta on oleellista, että työntekijät kykenevät refleктоimaan sekä omiaan että kohtaamiensa sateenkaarinuorien tunteita ja arvoja liittyen seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuuteen (Schofield ym. 2019, 5). Reflektoinnin lisäksi aineistosta nousi esille tarve itsetuntemukselle ja ymmärrykselle suhteessa sateenkaarinuorten eri suuntautumisiin ja ilmaisutapoihin (Toner 2013, 12). Laiti (2023, 46) nosti sateenkaarinuorten kohtaamista käsittelevässä väitöskirjassaan esille, että ammattilaisten on tärkeää tunnistaa omat ennako-oletukset ja opitut käsitykset, jotta he pystyisivät kohdata sateenkaarinuoria paremmin.

Tonerin (2013) haastattelututkimuksessa nousi esille, että ammattilaisille on noussut ahdistusta sateenkaarinuorten kohtaamisesta, kun he ovat oivaltaneet tai huomanneet puutteita omassa osaamisessaan. Sen takia haastatellut olivatkin painottaneet kouluttautumisen ja valmennuksen tärkeyttä.

Kouluttautumisen puute on myös haastateltujen mukaan vaikuttanut siihen, että sateenkaarinuoria ei pystytä kohtaamaan kunnolla. (Toner 2013, 8–9.) Laiti (2023) esitti myös väitöskirjassaan, että ammattilaisten on tärkeää tunnistaa puutteita omassa tiedossa ja osaamisessa. Hän korosti myös, että ammattilaisilla tulee olla aito halu olla inklusiivinen ja kohdata sateenkaarinuoria. (Laiti 2023, 46.)

”Sateenkaarinuorten kannalta on tärkeää, että ammattilaiset kantavat vastuun hyväksyvän ja avoimen ilmapiirin luomisesta” (Hästbacka & Siren 2019, 107). Nuoren hyväksymisen tärkeydestä kirjoittaa myös Jehkoi (2024) korostaen sensitiivisen kohtaamisen merkitystä etenkin sellaisille nuorille, jotka eivät saa kotoaan tukea. Hänen mukaansa työntekijän tulee olla nuorelle turvallinen aikuinen. (Jehkoi 2024, 16.) Luottamuksen rakentamisen kannalta on myös todettu, että työntekijöiden hyväksyvä asenne vahvistaa nuoren ja ammattilaisen välistä luottamusta (Schofield ym. 2019, 4). Sateenkaarinuorten kanssa työskentelevien ammattilaisten olisi hyvä ymmärtää, että on olemassa laaja skaala eri seksuaalisia suuntautumisja ja sukupuoli-identiteettejä (Prince ym. 2022, 1651).

”Jotkut ammattilaisista kertoivat, että sekä sateenkaarinuorten kohtaaminen että moninaisuuden huomioiminen ovat jo arkinen osa työtä. Kuitenkin suuri osa oli sitä mieltä, ettei kaikilla ammattilaisilla ole riittävästi tietoa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöistä ja heidän elämänsä liittyvistä kysymyksistä. Tämä saattaa heikentää nuoren kokemusta siitä, että on tullut kuulluksi ja ymmärretyksi palvelussa.” (Hästbacka, Siren 2019, 105.)

Ammattilaisten tulisi myös olla tietoisia etenkin niistä yhteiskunnan rakenteista ja sosiaalisista normeista, jotka syrjivät sukupuoli- tai seksuaalivähemmistöihin kuuluvia nuoria (Hästbacka & Siren 2019, 106; Prince ym. 2022, 1651). Näiden lisäksi olisi myös tärkeää tunnistaa eri stigmat, joita liitetään sateenkaarinuoriin (Schofield ym. 2019, 5). Rakenteiden ja ennako-oletusten tunnistamisen lisäksi

on tärkeää olla tietoinen epätasa-arvoisesta kohtelusta ja sateenkaarinuorten oikeuksista (Laiti 2023, 46). On myös tilanteita, joissa nuori voi kohdata syrjintää tai muuta vahinkoa huoltajilta tai muilta perheenjäseniltä. Tällöin ammattilaisen on hyvä olla tietoinen siitä, että nuorella on oikeus kieltää tietojen luovuttaminen huoltajalle painavaan syyhyn nojautuen. Nuoren kanssa on hyvä myös käydä läpi se, että keskustelut hänen kanssaan ovat luottamuksellisia, jos niin on (Jehkoi 2024, 17; Schofield ym. 2019, 6).

9 Pohdinta

9.1 Johtopäätökset

Tämän opinnäytetyön tutkimustehtävänä oli selvittää, mitä ottaa huomioon sateenkaarinuoria kohdatessa ammatillisesta näkökulmasta. Kysyimme, miten kohdata sateenkaarinuori ammatillisesti ja minkälainen ammatillinen osaaminen tukee sateenkaarinuoren kohtaamista. Tämän kirjallisuuskatsauksen myötä olemme päätyneet siihen johtopäätökseen, että sateenkaarinuori tulee kohdata läsnä olevasti, kunnioittavasti ja hyväksyvästi yksilönä. Ammattilaisen on tutkimusten mukaan tärkeä osata käsitteistöä, sekä tunnistaa myös yhteiskunnan rakenteita ja eri ilmiöitä, kuten esimerkiksi vähemmistöstressi ja syrjintä. Ammattilaisen osaaminen ja valmius toimia kohtaamisissa kunnioittavasti tukee kohtaamisen onnistumista.

Hästbacka & Siren (2019) toteavat aineistossa, että sateenkaarinuoria kohdatessa on tärkeää antaa nuoren määritellä itse itsensä ja kuunnella tämän toiveita. Tämän voi tehdä esimerkiksi antamalla nuoren kertoa itse omasta sukupuolestaan tai seksuaalisuudestaan. (Hästbacka & Siren 2019, 107, 118.) Schofield ym. (2019, 4–6) taas painottaa sitä, että ammattilainen on kohtaamisessa nuorelle läsnä, ja että ammattilainen antaa nuorelle mahdollisuuksia tehdä omia valintoja. Tietoperustassa Dalmaso & Kuosmanen (2008, 42) korostavat, että sosiaalialan työn ytimessä on tukea asiakasta tyydyttämään omia tarpeitaan ja tukea kasvamista itseohjautuvaksi yksilöksi.

Mönkkösen (2018, luvut 2.1–2.2) mukaan dialogisuuden avulla varmistetaan kohtaamisen onnistuminen; asiakkaasta ollaan aidosti kiinnostuneita ja annetaan asiakkaan tuoda omat näkemykset esiin, joka tukee Hästbackan ja Sirenin toteamusta.

Aineistossa Schofieldin (2019, 5) mukaan ammattilaisen rooli kohtaamisen onnistumisessa on tärkeä, ja siinä on olennaista reflektoida sekä omia että asiakkaan tunteita, ja Toner (2013, 12) korosti sekä ammattilaisen itsetuntemuksen, että asiakkaan eri ilmaisutapojen ja suuntautumisten tuntemuksen tärkeyttä onnistumisen kohtaamisen kannalta. Tietoperustassa Kananojan (2017, 186) mukaan luottamuksen syntyminen asiakkaan ja ammattilaisen välillä on yksi onnistuneen työskentelyn edellytyksistä. Raatikaisen ym. (2019, 20–21) mukaan sosionomin ammatilliseen perusosaamiseen kuuluu luottamuksen muodostaminen asiakkaan kanssa ja ihmisoikeuksien tunteminen ja noudattaminen, sekä sensitiivisesti toimiminen.

Aineistossa Jehkoi (2024, 16) korosti sitä, että asiakkaana olevalle sateenkaarinuorelle on tärkeää, että työntekijä on tavallinen aikuinen, johon voi luottaa ja joka on turvallinen. Schofield (2019, 4) totesi, että työntekijöiden hyväksyvä asenne vahvistaa luottamusta ammattilaisen ja asiakkaan välillä. Tietoperustassa todetaan, että identiteettiä muodostavalle nuorelle on tärkeää, että hän pystyisi työstämään identiteettiä itse ja turvallisten ihmisten kanssa, ja että hän saisi positiivisia, vahvistavia kokemuksia muiden kanssa toimimisesta (Karvonen ym. 2023, 1264–1267). Myös lastensuojelun käsikirjassa ohjataan nuorten ja lasten kanssa työskenteleviä kohtaamaan lapsi ”niin että hän kokee tulleensa ymmärretyksi ja hyväksytyksi.” (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2025). Tällainen suhde ammattilaiseen on olennaista työskentelyssä ja varsinkin, jos identiteetti ei ole vielä muodostunut tai vahvistunut.

Aineistossa sekä Hästbacka & Siren (2019, 105) että Prince ym. (2022, 1651) totesivat, että ammattilaisten olisi tärkeä tunnistaa sateenkaarinuorten kokemia syrjintää ja niitä yhteiskunnan rakenteita, jotka vaikuttavat näihin. Tätä tukee myös Schofield (2019, 5), jonka mukaan on tärkeää tunnistaa sateenkaarinuoriin kohdistuvia stigmoja, sekä Laiti (2023, 46), joka totesi, että

ammattilaisten on tärkeää tunnistaa epätasa-arvoista kohtelua ja olla tietoisia vähemmistöjen oikeuksista. Tietoperustassa tuodaan esille, että Raatikaisen ym. (2019, 20–21) mukaan kriittinen yhteiskuntaosaaminen on yksi sosionomien perusosaamisista. Sateenkaarinuorten kokeman epätasa-arvoisen kohtelun olemassaolosta taas kertoo vuoden 2019 kouluterveyskyselyraportti (Jokela ym. 2020, 27–28).

9.2 Luotettavuus ja eettisyys

Eurooppalaisen tutkimuseettisen ohjeistuksen mukaan tärkeimmät peruseriaatteet tutkimusta tehdessä ovat: luotettavuus, rehellisyys, arvostus ja vastuunkanto. Näitä periaatteita vasten on muodostunut hyvä tieteellinen käytäntö, jota pidetään yllä hyvillä tieteellisillä menettelytavoilla.

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisun mukaan on tärkeää, että tieteellinen tutkimus suunnitellaan, toteutetaan ja dokumentoidaan huolellisesti samanaikaisesti noudattaen avoimuutta. Tutkijan tulee myös punnita oman tutkimuksen eettisyyttä, joka on vähemmistöjen kohdalla tärkeää. Hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluu myös muiden tutkijoiden tekemän työn arvostaminen ja asianmukaiset viittaukset. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2023.) Pyrkimyksemme oli noudattaa hyvää tieteellistä käytäntöä parhaamme mukaan tämän opinnäytetyön tekemisen ajan.

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene on julkaissut valtakunnalliset ohjeet opinnäytetöiden luotettavuudesta ja eettisyydestä. Kyseinen asiakirja sisältää 14 kohdan muistilistan, jota opinnäytetyön kirjoittaja voi tarkastella oman opinnäytetyönsä eettisyyttä pohtiessaan. (Arene 2025.) Meidän opinnäytetyön eettisyyden kannalta tärkeimmät asiat muistilistalta olivat: Olen selvittänyt esteellisyyteni, olen perehtynyt opinnäytetyöni aiheeseen, olen tutustunut hyvän tieteellisen käytännön menettelytapoihin ja tutkimuseettisiin kysymyksiin ja tiedän, että työni tarkastetaan plagiaatintunnistusjärjestelmällä. Kävimme yhdessä läpi nämä kohdat ja pidimme ne mielessä tämän opinnäytetyön tekemisen ajan.

Pidimme huolta luotettavuudesta ja eettisyydestä toimimalla systemaattisesti ja järjestelmällisesti yleisten tutkimusohjeiden ja kirjallisuuskatsauksen tekemisen ohjeiden mukaisesti. Pyrimme valitsemaan aineistot luotettavista lähteistä ja toimimme myös avoimesti esille sen mitä aineistoja käytimme, miten löysimme ne ja miten analysoimme ne. Kirjoitimme prosessin auki läpinäkyvyyden vuoksi. Opinnäytetyömme tekemiseen ei tarvittu tutkimuslupia, koska se oli kirjallisuuskatsaus. Opinnäytetyön aihe vaihtui kirjoittamisprosessin aikana yksityiskohtaisemmasta, lastensuojelun sijaishuoltoon suunnatusta aiheesta yleisempään, ammatilliseen kohtaamiseen. Aiheen vaihtuminen johtui siitä, että aineistoa ei löytynyt tarpeeksi pelkästään lastensuojelun sijaishuollosta. Aineistoa kerätessä oli tärkeää varmistaa kerätyn aineiston luotettavuus ja että käsittelemme aineistoa luotettavasti sekä eettisesti. Käytimme vain aineistoja, jotka olivat saatavilla maksutta, olivat vertaisarvioituja sekä luotettavasta lähteestä. Aineistoa kootessa kirjasimme ylös käyttämämme hakusanat, ja valitsimme aineistot harkiten. Kunnioitimme alkuperäisaineistoja ja varmistimme, että merkitys ei muuttunut esimerkiksi englannista suomeen käännettäessä tai muissa vaiheissa, jotta tutkimus olisi luotettavaa. Tekstin käänsimme itse käyttäen apuna sanakirjaa.

9.3 Ammatillinen kasvu

Opinnäytetyön tekeminen oli meille molemmille kokemus, joka kasvatti meidän ammatillisuuttamme täysin uudella tavalla. Meillä molemmilla oli aiempaa kokemusta erilaisten tekstien kirjoittamisesta, mutta ei harjoitustutkimuksen tekemisestä. Kirjallisuuskatsauksen tekeminen oli tähän asti systemaattisin ja huolellisuutta vaativin teksti, mitä olemme tehneet. Katsauksen tekeminen opetti meille paljon tutkimuksen tekemisestä, raportoinnista, tutkimusten ja tekstin käsittelystä ja kirjoittamisesta. Myös luotettavuuden ja eettisyyden vaaliminen tuli vahvemmin esille, kuin aikaisemmissa kirjoituksissamme. Opinnäytetyö myös haastoi meidän joustavuuttamme sekä muovautuvuuttamme, kun aiheemme vaihtui kesken prosessin meistä riippumattomien tekijöiden vuoksi.

Aiheena sateenkaarinuorten kohtaaminen ammatillisesti on meille molemmille tuttu aikaisemmista kokemuksista käytännön harjoitteluista tai työstä. Olemme kuitenkin oppineet opinnäytetyön prosessin aikana myös objektiivisuutta ja sitä, että omat ennakko-oletukset eivät ole aina oikeassa, eivätkä ne saa ohjata tutkimuksen tekemistä missään vaiheessa. Henkilökohtainen kiinnostus aiheetta kohtaan olisi voinut horjuttaa objektiivisuuttamme, mutta koemme sen olleen pikemminkin tärkeänä osana motivaation ja syvemmän tiedonhalun muodostumista.

9.4 Jatkokehittävyys ja jatkotutkimusideat

Tämän opinnäytetyön tuloksia voi hyödyntää jatkossa esimerkiksi tehdessä toiminnallista opinnäytetyötä liittyen sateenkaarinuorten kohtaamiseen. Kerättyä tietoa voi hyödyntää esimerkiksi oppaiden, pelien tai toimintapäivien muodossa. Tässä opinnäytetyössä tehtyä tutkimusta ja sen tuloksia voi lukea kuka tahansa sateenkaarinuorten kanssa työskentelevä henkilö ja hän voi hyötyä löytämistämme asioista. Monesti työyhteisöissä voi puhututtaa sateenkaarinuoriin liittyvät kysymykset, ja aiheesta tietäminen on siten niin asiakkaiden kuin työntekijöiden etu. Sateenkaarevan näkökulman tuominen esille opinnäytetyön kautta antaa aiheelle lisää näkyvyyttä, joka voisi mahdollistaa sateenkaari osaamisen liittämistä osaksi sosionomin koulutusta.

Sateenkaarinuorten ammatillisesta kohtaamisesta voisi tulevaisuudessa tehdä esimerkiksi haastattelututkimuksia, joissa selvitettäisiin sateenkaarinuorten kokemuksia kohtaamisistaan ammattilaisten kanssa. Toinen mahdollinen tutkimuksen kohde voisi olla ammattilaisten kokemuksista sateenkaarinuorten kanssa työskentelystä, joka voisi hyvin tuoda esille työntekijöiden näkökulmaa aiheesta. Aihetta voisi myös tutkia myös yhteisön näkökulmasta, eikä yksilöllisistä ammatillisista kohtaamisista.

Lähteet

- Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Riika. InPrint.
- Arene. 2025. Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. <https://arene.fi/julkaisut/raportit/opinnaytetoiden-eettiset-suositukset/>. 20.2.2025
- DalMaso, R. & Kuosmanen, V. 2008. Subjektiivien ja emansipaation edistäminen on 2000-luvun sosionomin sosiaalipedagogisen ammatin ja työn ydintä. Teoksessa Viinamäki, L. (toim.) 14 puheenvuoroa sosionomien (AMK) asemasta Suomen hyvinvointiasiantuntijajärjestelmässä. Kemi-Tornion Ammattikorkeakoulu. Kemi, 35–46. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/494328/Viinamaki%20A%202%202008.pdf?sequence=2> 5.8.2025
- Hakala, J. 2024. Laadullisen tutkimuksen ABC: menetelmäopas opinnäytteen tekijälle. Helsinki: Gaudeamus.
- Hämeen-Anttila, L. 2017. Lasten ja perheiden sosiaalipalvelut. Teoksessa Sosiaalityön käsikirja. Kananoja, A. Lähteinen, M. Marjamäki, P. (toim.) Helsinki: Tietosanoma Oy.
- Hästbacka, N. & Siren, I. 2019. ”Ehkä ne on senkin takia ollu hiljaa” Ammattilaisten valmiudet kohdata sateenkaarinuoria ja huomioida moninaisuutta päihde- ja mielenterveyspalveluissa. Helsinki. Nuorisotutkimusseura. <https://edition.fi/nuorisotutkimusseura/catalog/view/298/234/812-1>. 12.3.2025.
- Ilmonen, K., Korhonen, E., Lipsanen, L., Kaukoranta, R., Kotiranta, S. & Hyötylä, S. 2024. Seksuaalioikeudet. Väestöliitto. https://www.vaestoliitto.fi/uploads/sites/1/2024/08/f66025f4-seksuaalioikeudet_julkaisu_digiversio.pdf 21.1.2025.
- Jaskari, O. & Keski-Rahnuainen, A. 2021. Vähemmistöstressi uhkana seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen terveydelle. Duodecim. <https://www.duodecimlehti.fi/duo16384> 19.8.2025
- Jehkoi, A. 2024. Sukupuolen moninaisuus. Nuorten hyvinvointi ja kohtaaminen sote-palveluissa. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://urly.fi/3M64>. 7.3.2025
- Jokela, S., Luopa, P., Hyvärinen, A., Ruuska, T., Martelin, T. & Klemetti, R. 2020. Sukupuoli ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvien nuorten hyvinvointi. Kouluterveyskyselyn tuloksia 2019. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140742/URN_ISBN_978-952-343-580-3.pdf?sequence=1&isAllowed=y. 3, 27–28. 19.8.2025
- Jämsen, T. & Nurminen, L. 2020. ”Ihan sama kun koko seksuaalisuutta ei olisi olemassakaan” Nuorten aikuisten kokemuksia saamastaan seksuaalikasvatuksesta sijaishuollossa asumisen aikana. Tampereen Ammattikorkeakoulu. Sosionomikoulutus. Opinnäytetyö. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/349769/Jamsen_Tinja%20Nurminen_Lili.pdf?sequence=2&isAllowed=y. 16.3.2025
- Karvonen, M., Karukivi, M., Kaltiala, R., Kronström, K. 2023. Identiteetin muodostuminen ja sen eri osa-alueet nuoruusiässä. Lääkärilehti.

- <https://cris.tuni.fi/ws/portalfiles/portal/95227221/SLL33-34-2023-1264.pdf>. 1264–1267. 20.8.2025.
- Kananoja, A. 2017. Asiakaskohtainen sosiaalityö eri elämänvaiheissa. Teoksessa Kananoja, A. Lähteinen, M. & Marjamäki, P. (toim.) Sosiaalityön käsikirja. Helsinki: Tietosanoma Oy, 171–190
- Kiuru, N. 2023. Nuoruus elämänvaiheena. Teoksessa Ahonen, T. Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. (toim.) Ihmisen psykologinen kehitys. Jyväskylä: PS-Kustannus, 182–242.
- Lahti, A., Aarnio, K., Moring, A. & Kerppola, J. 2020. Sateenkaarisanasto. Teoksessa Lahti, A., Aarnio, K. Moring, A. & Kerppola, J. (toim.) Perhe- ja läheissuhteet sateenkaaren alla. Tallinna: Gaudeamus, 329–331.
- Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 817/2015.
- Laiti, M. 2023. TOWARDS LGBTQ+ INCLUSIVE JUNIOR HIGH SCHOOL NURSING. Turku. Turun Yliopisto.
<https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/176338/AnnalesD1764Laiti.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. 3.3.2025
- Mönkkönen, K. 2018. Vuorovaikutus asiakastyössä: asiakkaan kohtaaminen sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Gaudeamus. 20.2.2025.
- Pajamäki, T. 2019. Lasten ja nuorten kokemuksia ammattilaisista. Teoksessa Hietanen-Peltola, Rautava, M. Laitinen, K. Autio, E (toim.) Kohtaaminen keskiössä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137983/URN_ISBN_978-952-343-307-6.pdf?sequence=1&isAllowed=y 9–15. 9.3.2025.
- Prince, D., Novak, M., Gillani, B. & Peterson, E. 2022. Sexual and Gender Minority Youth in Foster Care: An Evidence-Based Theoretical Conceptual Model of Disproportionality and Psychological Comorbidities. Sage Publishing.
<https://case.edu/socialwork/sites/default/files/2024-12/Prince-conceptual-theoretical-SGMY-SD2022.pdf>. 14.3.2025.
- Purjo, T. 2013. Mitä kasvatus voisi olla? <https://urly.fi/3TUD> 19.8.2025.
- Raatikainen, E., Rahikka, A., Saarnio, T. & Vepsä, P. 2019. Ammattina sosionomi. Helsinki: Sanoma Pro Oy. 64, 74.
- Rauta, J. 2023. Poliisiin tietoon tullut viharikollisuus Suomessa 2023. Poliisiammattikorkeakoulu. 83.
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/866764/Polamk_katsauksia_38.pdf?sequence=1&isAllowed=y 8.8.2025
- Salminen, A. 2011. Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasa. Vaasan yliopiston julkaisuja.
https://osuva.uwasa.fi/bitstream/handle/10024/7961/isbn_978-952-76476-349-3.pdf?sequence=1&isAllowed=y. 5.3.2025
- Schofield, G., Cossar, J., Ward, E., Larsson, B. & Belderson, P. 2019. Providing a secure base for LGBTQ young people in foster care: The role of foster carers. Wiley.
<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/cfs.12657>. 7.3.2025
- Seta ry. 2025. Kokemuksia ja tilastoja vihateoista.
<https://seta.fi/ihmisoikeudet/viharikos/kokemuksia-ja-tilastoja-vihateoista/> 5.8.2025.
- Suomen perustuslaki 731/1999.

- Taavetti, R., Alanko, K., Hästbackca, N., Lehtonen, J. & Palojärvi, I. 2020. Sateenkaareva nuoruus ja merkitykselliset ihmissuhteet. Teoksessa Lahti, A., Aarnio, K., Moring, A. & Kerppola, J. (toim.) Perhe- ja läheissuhteet sateenkaaren alla. Tallinna: Gaudeamus, 31–46.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2025. Yhdenvertaisuus ja syrjintä sateenkaarilasten ja -nuorten elämässä. https://thl.fi/aiheet/sukupuolten-tasa-arvo/tasa-arvon-edistaminen/tietopaketti-sateenkaarilapsista-ja-nuorista-ammattilaiselle/yhdenvertaisuus-ja-syrjinta-sateenkaarilasten-ja-nuorten-elamassa#ympariston_kielteiset_asenteet_5.8.2025.
- Tirkkonen, H. & Korhonen, J. 2025. Sateenkaarinuoren kohtaaminen nuorisotyössä. LAB- Ammattikorkeakoulu. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/886959/Korhonen_Tirkkonen.pdf?sequence=2&isAllowed=y. 5.8.2025.
- Toner, J. 2013. Rural Social Workers' Perceptions of Training Needs for Working with LGBTQ-Identified Youth in the Foster Care System. Murray State University. <https://digitalcommons.murraystate.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1042&context=crsw> 7.3.2025.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2023. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta. https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf. 19.2.2025
- Törölä, S. 2022. Koulutuksella kohti sateenkaari inklusiivisempia sosiaali- ja terveyspalveluita. Aikuiskasvatuksen Tutkimusseura. <https://journal.fi/aikuiskasvatus/article/view/122030/72509>. 6.3.2025.
- Vilka, H. 2023. Kirjallisuuskatsaus metodina, opinnäytetyön osana ja tekstilajina. Art House.
- Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014.

Aineiston perustiedot (tekijät, julkaisuajankohta, nimi.)	Miksi aineisto on tehty?	Aineiston tulokset / syy mukaanottamiselle
Törölä, S. 2022. Koulutuksella kohti sateenkaari inklusiivisempia sosiaali- ja terveyspalveluita Ammatillinen artikkeli lehdestä Aikuiskasvatus, julkaisija Aikuiskasvatuksen tutkimusseura.	Artikkelilla on haluttu tehdä näkyväksi sukupuolivähemmistöjä ja sateenkaari inklusiivisuutta.	Artikkelissa käsiteltiin sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten toimintaa suhteessa sateenkaareviin asiakkaisiin.
Laiti, 2023. TOWARDS LGBTQ+ INCLUSIVE JUNIOR HIGH SCHOOL NURSING. Väitöskirja	Väitöskirjassa on selvitetty sateenkaarinuorten kohtaamista yläkoulun kouluterveydenhuollossa. Tulokset on saatu kolmella alatutkimuksella: integratiivisella kirjallisuuskatsauksella, nettikyselyllä ja haastattelututkimuksella.	Keskeisin anti väitöskirjasta oli teoreettinen malli sateenkaarinuorten kohtaamisesta kouluterveydenhuollossa, jossa esiteltiin viisi eri "tietämisen alaa", jotka tulee ottaa huomioon sateenkaarinuoria kohdatessa.
Hästbacka & Siren 2019 Ammattilaisten valmiudet kohdata sateenkaarinuoria ja huomioida moninaisuutta päihde- ja mielenterveyspalveluissa. Helsinki. Nuorisotutkimusseura. Tutkimusraportti	Tutkimusraportti on tehty sosiaali- ja terveysalan ammattilaisille sateenkaarinuorien kanssa työskentelyä varten. Raportissa on muun muassa haastatteluja, verkkokyselyitä ja työpajatyöskentelyä.	Tutkimusraportti tarjosi laajasti näkökulmia sateenkaarinuorten kohtaamisesta ammatillisesti.
Jehkoi 2024 Sukupuolen moninaisuus. Nuorten hyvinvointi ja kohtaaminen sote-palveluissa. Terveyden ja Hyvinvoinnin laitoksen julkaisema työpaperi.	Työpaperi on osa Sukupuolen moninaisuus voimavarana hanketta. Työpaperi kokoaa yhteen THL:n tekemiä tutkimusta aiheesta.	Työpaperi tarjosi tietoa sateenkaarinuorten kohtaamisesta ammatillisesti etenkin kohtaamisen osalta. Siinä käsiteltiin kohtaamista monipuolisesti. Työpaperissa oli myös käytännön työkaluja, joita emme kuitenkaan voineet hyödyntää.
Toner 2013. Rural Social Workers' Perceptions of Training	Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää sosiaalityöntekijöiden	Artikkelissa todettiin, että työntekijöillä on paljon puutteita

Needs for Working with LGBTQ-Identified Youth in the Foster Care System. Artikkeli laadullisesta tutkimuksesta.	näkökulmaa sijaishuollon työntekijöiden koulutuksen tarpeesta suhteessa sateenkaarilasten kanssa työskentelyyn.	osaamisessa suhteessa sateenkaarinuorten kohtaamiseen, ja koulutus ja kouluttautuminen nähtiin keskeisenä tapana parantaa tilannetta.
Schofield, G., Cossar, J., Ward, E., Larsson, B. & Belderson, P. 2019. Providing a secure base for LGBTQ young people in foster care: The role of foster carers. Tutkimusartikkeli.	Artikkelissa käsitellään englantilaisen tutkimuksen tuloksia. Siinä tutkittiin sateenkaarinuoria sijaishuollossa. Aineisto koottiin haastattelemalla.	Keskeinen tulos oli selvitys sijaishuollon työntekijöiden / sijaisvanhempien roolin tutkiminen. Tuloksissa avautui esimerkiksi, miten luottamus rakentuu sateenkaarinuorten kanssa työskennellessä.
Prince, D., Novak, M., Gillani, B. & Peterson, E. 2022. Sexual and Gender Minority Youth in Foster Care: An Evidence-Based Theoretical Conceptual Model of Disproportionality and Psychological Comorbidities Vertaisarvioitu artikkeli	Tarkoituksena oli luoda teoreettinen malli yliedustuksesta ja psykologisista taakoittavista tekijöistä, joita sijaishuollossa olevat sateenkaarinuoret kokevat.	Teoreettinen malli ei itsessään tullut käyttöön opinnäytetyöhön, mutta artikkelin tulokset osioista löytyi sateenkaarinuorten kohtaamisesta huomioita, joita hyödynsimme.

Tiedonhaun tulokset

Tietokanta	Hakusanat	Osumat	Tarkemmassa tarkastelussa	Lopulliset valitut
Google Scholar	sateenkaarinuoret AND kohtaaminen	146	6	3
Finna	sateenkaarinuoret AND kohtaaminen	138	4	1
Google scholar	working with sexual minority youth AND foster care OR social work	621 000	8	3
Google scholar	seksuaalisuuden monimuotoisuus AND kohtaaminen OR lastensuojelu OR sosiaaliohjaus	1140	4	0
Ebsco	working with sexual minority youth AND foster care OR social work & working with lgbtq youth AND foster care OR social work	20	2	0
